W maju 1993 roku mija 100 rocznica urodzin
Profesora Emanuela Iserzona,
wieloletniego kierownika Katedry Prawa Administracyjnego UMCS,
wybitnego naukowca, nauczyciela prawa
i wychowawcy kadr administratywistów.

Inicjatywa opublikowania Księgi dla uczczenia Jego pamięci
spotkała się z gorącym poparciem, a prace nadesłali
przyjaciele, współpracownicy, koledzy i uczniowie Profesora.

Prof. dr hab. Emanuel Iserzon

Fot. W. Stępień

Emanuelowi Iserzonowi w hołdzie

Zbliżająca się setna rocznica urodzin Profesora Emanuela Iserzona, wielki szacunek i uznanie dla bogatego dorobku naukowego oraz postawy życiowej, uzasadniają chęć uczczenia Jego pamięci Księgą zawierającą prace dedykowane Mu przez współpracowników, kolegów i uczniów.

Urodził się 14 maja 1893 roku w Charkowie. Studia prawnicze ukończył na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie również doktoryzował się w 1925 roku. Od 1926 roku rozpoczął praktykę adwokacką, łącząc ją w różnych okresach z działalnością publicystyczną, dydaktyczną i naukową, dając się poznać m. in. jako ceniony znawca procedury administracyjnej. W latach 1936-1939 był też m. in. redaktorem czasopisma „Orzecznictwo Buchalteryjno-Podatkowe" i przedstawicielem kilku, działających na terenie Polski, zagranicznych firm przemysłowych.

Okres II wojny światowej spędził jako uchodźca w Związku Radzieckim. Pracował m. in. jako robotnik fabryczny, drwal, tłumacz i radca prawny, a w ostatnim okresie jako nauczyciel w polskiej szkole, biorąc także udział w działalności Związku Patriotów Polskich.

Po powrocie do kraju, w latach 1944-1946 był dyrektorem departamentu w Ministerstwie Administracji Publicznej i wykładowcą w Akademii Nauk Politycznych. Od 1946 do 1948 roku, był radcą Misji Politycznej RP w Wiedniu, a w latach 1948-1950 radcą w Ministerstwie Administracji Publicznej.

W 1951 r. został zastępcą profesora w Katedrze Prawa Administracyjnego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, a w rok później kierownikiem Katedry. W 1956 roku otrzymał nominację na docenta. Na emeryturę przeszedł w 1963 roku, utrzymując jeszcze szereg lat ścisły kontakt z uczelnią, prowadząc m. in. wykłady monograficzne i seminaria magisterskie, uczestniczył społecznie w seminarium doktorskim, prowadził konwersatoria oraz regularne lektoraty z języka angielskiego dla pracowników różnych wydziałów UMCS.

Te suche i skrótowo podane dane biograficzne nie mogą w pełni oddać wielkiego wkładu profesora Iserzona do nauki prawa administracyjnego, Jego pasji badawczych i szerokich zainteresowań, zamiłowań dydaktycznych czy wielkiej życzliwości dla innych.

Rozległe i wszechstronne doświadczenia praktyczne okazały się szczególnie przydatne dla dociekań teoretycznych, dla twórczych uogólnień w zakresie tak ściśle powiązanego z życiem prawa administracyjnego. Bibliografia prac liczy około 300 pozycji, w tym kilka książek i monografii oraz kilkadziesiąt artykułów

naukowych. Większość z nich łączy wysoki poziom teoretyczny z przystępnością formy i ściśle odpowiada na potrzeby praktyki.

Wśród publikacji okresu międzywojennego, opartych o rzetelną znajomość teorii prawa i ściśle służących praktyce, wymienić można m. in. znany *Komentarz do postępowania administracyjnego* z 1937 roku, w którym uwypuklona została idea ochrony pozycji obywatela wobec organów administracji. Przykładem prac opublikowanych w okresie powojennym może być ceniony *Najem lokali* z 1948 roku, dogłębnie omawiający problematykę dotyczącą bezpośrednio niemal każdego obywatela, oparty o doświadczenia praktyczne, judykaturę SN i NTA, zawierający tezy wytyczające przyszłość tej istotnej dziedziny życia.

Najważniejsza część dorobku naukowego profesora Iserzona powstała w okresie pracy na UMCS. Jego publikacje dotyczyły różnych zagadnień postępowania administracyjnego, funkcjonowania przedsiębiorstw, rad narodowych i wybranych działów prawa administracyjnego. Na szczególne podkreślenie zasługuje dążenie do przestrzegania praworządności w działaniu administracji, realizowane przede wszystkim przez wydawanie prawidłowych aktów i stworzenie drogi do usuwania ich nieprawidłowości – nawet w tych przypadkach, gdy są prawomocne – oraz aktywna walka o wprowadzenie sądowej kontroli decyzji administracyjnych. Poglądy te można znaleźć w wielu wypowiedziach i publikacjach. Przykładowo biorąc, przekonywujące i oryginalne tezy zawarte są w monografiach *Prawo do zaskarżenia aktu administracyjnego* z 1954 roku i *Ochrona interesów jednostki w nowym prawie o postępowaniu administracyjnym* z 1960 roku oraz w głośnym artykule *Fundamentum regnorum* opublikowanym w „Nowym Prawie" 1960, nr 2. Były one najczęściej początkiem twórczych dyskusji i polemik, śmiało przeciwstawiały się poglądom osłabiającym praworządność i tworzyły bazę do prawidłowego rozwoju polskiej nauki prawa administracyjnego. Podkreślanie roli ochrony interesów jednostki i umiejętnego ich łączenia z interesami ogółu, tworzenie naukowych podstaw do postępowych rozwiązań prawnych jest na trwałe związane z twórczością profesora. Skuteczne dążenie do wprowadzenia sądowej kontroli decyzji administracyjnych, to nie tylko popularyzacja osiągnięć i roli sądownictwa administracyjnego m. in. we Francji i Austrii, ale przede wszystkim przekonywające i uporczywe dyskusje z przeciwnikami sądowej kontroli administracji. Umiejętne i cierpliwe przekonywanie, że nie jest ono przeciwstawne na przykład kontroli społecznej czy prokuratorskiej, że nie osłabia działalności administracji i nie obniża jej pozycji, nie jest sprzeczne z poglądami Marksa i Lenina itd., a także uparte podkreślanie, że bez kontroli sądowej aktów administracji nie może być prawidłowego rozwoju prawa administracyjnego i nauki tego prawa, stworzyło mocne oparcie dla praktycznych działań. Umiejętne popularyzowanie poglądów czołowych autorytetów (m. in. M. Waline'a, B. Schwartza, H. Kelsena, E. Forsthoffa, J.C. Gray'a) w publikacjach, zapoznawanie w licznych wypowiedziach, na różnego rodzaju zjazdach, konferencjach i szkoleniach oraz wykładach z tendencjami i kierunkami rozwojowymi światowego prawa administracyjnego jest w dużej mierze zasługą profesora.

Publikacje w zakresie kontroli, kontroli „związanej" i „swobodnej", kryteriów stosunku administracyjno-prawnego czy prawotwórczej działalności organów administracji, weszły na trwałe do literatury polskiego prawa administracyjnego. Monografia z 1957 roku *Prawo państwa do dysponowania kopalinami* stwo-

rzyła szerokie i trwałe podstawy do pogłębionych badań nad prawem górniczym i geologicznym. Artykuły, m. in. *Niektóre podstawowe zagadnienia postępowania administracyjnego de lege ferenda*, przygotowały podstawy nowego postępowania administracyjnego.

Twórczość naukowa i publicystyka związana jest ściśle z działalnością praktyczną. Twórcze uczestnictwo w różnych zespołach przygotowujących projekty aktów prawnych w określonej mierze umożliwiło prezentowanie swych poglądów i dążeń oraz wykorzystywanie doświadczenia praktycznego. Dobrym tego przykładem może być znaczny udział w przygotowaniu projektu kodeksu postępowania administracyjnego z 1960 roku. Będąc znanym zwolennikiem praworządności w działaniu administracji, dążył do podniesienia rangi przepisów postępowania administracyjnego i dostosowania ich do aktualnych potrzeb i wymogów. Wytrwale popularyzował kodeks postępowania administracyjnego w czasopismach, brał udział w wielu konferencjach i szerokich szkoleniach pracowników administracji. Jest współautorem kolejnych wydań cenionego *Komentarza do k.p.a.* w latach 1961, 1964, 1965 i 1970.

W swych licznych wypowiedziach, opracowaniach i artykułach publicystycznych przygotowywał grunt dla wielu postępowych zmian w działalności administracji i słusznie jest traktowany jako jeden z liczących się prekursorów unowocześnienia prawa administracyjnego. Liczne recenzje i omówienia polskich książek oraz rozwiązań prawnych w piśmiennictwie zagranicznym, popularyzowały dorobek polskiego prawa w świecie.

Publikacje zarówno ściśle naukowe, jak i popularne czy publicystyczne, cechuje głęboka znajomość tematu, niekonwencjonalna forma i znakomity, zrozumiały nie tylko dla prawników język wypowiedzi. Dotyczą one z reguły podstawowych i najbardziej aktualnych problemów prawa administracyjnego i administrowania. Wiele z nich posiada stałą i nieprzemijającą wartość. W tym, co pisze, starał się zawsze o daleko posunięty obiektywizm. Będąc zawsze z szacunkiem dla innych, nie uznawał a priori autorytetów czy twierdzeń, których sam nie mógł zweryfikować. Własnym przykładem uczył krytycyzmu i twórczego, samodzielnego myślenia. Swą aktywną postawą obywatelską i wiedzą służył wytrwale teorii prawa i praktyce. Dorobek naukowy, wszechstronna wiedza, którą dzielił się z uczniami i czytelnikami, stanowi trwały wkład w rozwój kultury.

Obok rozbudowanej pracy naukowej prowadził szeroką działalność dydaktyczną. Bardzo sobie cenił kontakty ze studentami, słuchaczami popularnych odczytów a także uczniami szkół średnich. Uważał, że ułatwiają one tworzenie różnego rodzaju pomocy naukowych czy podręczników, ukierunkowują poszukiwania badawcze, wpływają na sposoby prowadzenia wywodów i dobór argumentów.

Był autorem i współautorem kilku podręczników i skryptów prawa administracyjnego. Do cenionego *Prawa administracyjnego* z 1968 roku, w którym przedstawione zostały w sposób zrozumiały nawet dla masowego czytelnika, przy utrzymaniu na najwyższym poziomie naukowym, podstawowe instytucje prawa administracyjnego, sięgają do dziś teoretycy, wykładowcy, studenci oraz praktycy.

Życzliwie pomagał współpracownikom, dzieląc się z nimi wiedzą, doświadczeniem. Doskonale znał języki obce: rosyjski, niemiecki, angielski, francuski, jidysz i łacinę. Posiadał umiejętność konsekwentnego rozwijania osobowości każdego ucznia na podstawie tkwiących w nim indywidualnych wartości. Nie uchylał

się od obowiązków społecznych, m. in. czynnie działał w Zrzeszeniu Prawników Polskich oraz Towarzystwie Naukowym Organizacji i Kierownictwa. W 1970 roku odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Był człowiekiem wielkiej kultury, bardzo skromnym, dobrym i pracowitym. Nie wahał się głosić poglądów niepopularnych, jeśli przekonany był o ich słuszności i godnie znosił niepowodzenia. Nie gorzkniał pod wpływem trudności czy osobistych tragedii i starał się przedkładać w ocenie ludzi zalety nad wadami charakteru. Wiedzę łączył z talentem i cierpliwością nauczyciela a wymagania w stosunku do siebie z życzliwością i uczynnością dla innych. Znał wartość swej pracy a zarazem krytycznie oceniał jej miejsce w ciągle rozwijającej się nauce prawa administracyjnego.

Odszedł na zawsze 29 stycznia 1985 roku, ale w pamięci przyjaciół, kolegów i uczniów został na zawsze jako postać wyjątkowa, twórczo inspirująca, jako Nauczyciel do którego ciągle się wraca.

Jan Szreniawski